

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN MIETINTÖ 16/2007 vp

Hallituksen esitys laiksi alkoholi- ja alkoholi- juomaverosta annetun lain liitteen muuttami- sesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 21 päivänä syyskuuta 2007 lähettänyt valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain liitteen muuttamisesta (HE 60/2007 vp).

Lakialoitteet

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä seuraavat lakialoitteet:

- LA 18/2007 vp — Bjarne Kallis /kd ym.:
Laki alkoholi- ja alkoholijuomaverosta
annetun lain liitteenä olevan verotaulukon
muuttamisesta (läh. 2.5.2007)
- LA 92/2007 vp — Bjarne Kallis /kd ym.:
Laki alkoholi- ja alkoholijuomaverosta
annetun lain liitteenä olevan verotaulukon
muuttamisesta (läh. 9.10.2007)

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokunta on antanut asiasta lausunnon (StVL 8/2007 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan verojaostossa.

Asiantuntijat

Verojaostossa ovat olleet kuultavina

- finanssisihteeri Petri Malinen, valtiovarainministeriö
- tutkintapäällikkö Esko Hirvonen, Tullihallitus
- poliisitarkastaja Mikko Lampikoski, sisäasiainministeriö
- hallitussihteeri Ismo Tuominen, sosiaali- ja terveysministeriö
- erikoistutkija Esa Österberg, Stakes
- toimitusjohtaja Jaakko Uotila, Alko Oy
- toimialapäällikkö Irmeli Mustonen, Elintarviketeollisuusliitto ry
- toimitusjohtaja Timo Jaatinen, Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliitto ry
- toimitusjohtaja Osmo Laine, Päivittäistavara-kauppa ry.

Valtiovarainministeriö on antanut asiassa kirjallisen lausunnon.

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain liitteenä olevaa verotaulukkoa muutettavaksi siten, että vero nousisi keskimäärin 11,5 prosenttia. Korotus painotettaisiin väkeviin alkoholijuomiin, joiden vero nousisi noin kaksi kertaa enemmän kuin oluen tai viinin vero. Korotuksen johdosta alkoholi-juomien vähittäismyyntihinnat nousisivat keskimäärin 5,5 prosenttia. Väkevien alkoholijuomien hinnat nousisivat noin kolme kertaa enemmän kuin oluiden ja viinien hinnat.

Esitys liittyy valtion vuoden 2008 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2008.

Lakialoitteet

LA 18/2007 vp. Lakialoitteessa ehdotetaan alkoholiveron määräytymisperusteiden muuttamista siten, että alkoholijuomien veroa nostettaisiin niin, että korotus olisi olutpulloa kohti noin 2,5 senttiä, viinipulloa kohti noin 25 senttiä ja viinapulloa kohti noin 1 euro. Vaikutus verotuloihin olisi vajaat 200 miljoonaa euroa vuodessa.

LA 92/2007 vp. Lakialoitteessa ehdotetaan alkoholiveron korottamista kautta linjan noin 20 prosentilla. Vaikutus vähittäishintoihin olisi oluen ja viinin osalta noin 7 % ja väkevän alkoholin osalta noin 14 %.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta puoltaa esityksen hyväksymistä muuttamattomana.

Esityksen taustasta

Hallituksen esitys edustaa vuoden 2004 jälkeen toista vaihetta alkoholiverotuksen pitkäjänteisessä kehittämisessä, ja sitä on syytä tarkastella valiokunnan mielestä nimenomaan tästä näkökulmasta. Ratkaisuja tai linjauksia tulevasta ei ole tehty, ja niiden suhteen tulee olla yhtä harkitsevainen kuin nyt käsiteltävänä olevia tai vuoden 2004 muutosehdotuksia valmisteltaessa. Olennaista on ottaa huomioon ne kaikkinaiset heijastusvaikutukset, joita alkoholiverotuksella on. Sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten lisäksi tulee siis nähdä ja ennakoida mahdollisimman selvästi veromuutosten vaikutukset kulutuksen rakenteeseen eli siihen, miten kokonaiskulutus jakautuu tilastoidun ja tilastoimattoman kulutuksen kesken. Sillä on paitsi suuri fiskaalinen merkitys, myös suora vaikutus alkoholin pimeiden markkinoiden kehitykseen.

Lisäksi ratkaisut vaikuttavat keskeisesti myös alkoholin valmistukseen ja myyntiin liittyvän yritystoiminnan toimintaedellytyksiin ja alan työllisyyteen Suomessa.

Valiokunta haluaa osaltaan korostaa sitä, että veroratkaisuja tehtäessä vastakkaisissa vaaka-kupeissa eivät ole — ainakaan kovin yksioikoisella tavalla — kansanterveys ja verotuotot, kuten usein esitetään. Veroratkaisulla voidaan vaikuttaa Suomessa lähinnä siihen, miten kokonaiskulutus jakautuu tilastoidun ja tilastoimattoman kulutuksen kesken, ei kovin merkittävästi itse kulutuksen määrään. Päätöksenteon kannalta on siis olennaista nähdä se, että alkoholin käytöstä aiheutuvat sosiaaliset ja terveydelliset haitat ovat pitkälti samat, koostuipa kulutus kotimaisista juomista tai tuontituotteista. Korkean verotason seurauksena herkästi syntyviin pimeisiin markkinoihin liittyy sitä vastoin omat merkittävät uhkakuvansa.

Tärkeä on myös se havainto, että vuoden 2004 muutosten seuraamukset ovat olennaisilta osin juuri sellaiset kuin etukäteen arvioitiin. Nyt

käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen yhteydessä ei ole tullut juurikaan ilmi sellaisia seikkoja, joita ei olisi aikanaan ennakoitu tai jotka antaisivat aiheen tarkistaa sitä päättelyketjua, jonka tuloksena vuoden 2004 valinnat tehtiin. Päinvastoin, kehitys on ollut kaikkine kielteisine ja myönteisine puolineen käytännössä sellainen kuin oletettiin. Tämä antaa valiokunnan mielestä lisää painoarvoa esitysten taustalla olevalle asiantuntemukselle ja luottamusta tehdyille seuraamusanalyysille. Vuoden 2004 ratkaisuthan perustuivat moninaiseen vaikutusten arviointiin, jossa käytettyjä malleja olivat kehitetymässä valtiovarainministeriön kansantalousosaston lisäksi myös Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT sekä Liikelatoudellinen tutkimuslaitos LTT.

Alkoholin kokonaiskulutus on siis kasvanut pitkälti niiden ennusteiden mukaisesti, jotka tehtiin vuonna 2003. Alkoholiperäiset haitat ovat kasvaneet vastaavasti kulutuksen suhteessa, kuten myös ennakoitiin. Tämä näkyi erityisesti vuonna 2004. Sen jälkeen haittojen kasvu on tasaantunut hallituksen esityksen mukaan ja painottunut ainakin jossain määrin suurkuluttajiin. Tämä näkyi osaltaan myös siinä, että alkoholisairaudet tai -myrkytykset nousivat vuonna 2005 yleisimmäksi työikäisten miesten ja naisten kuolinsyyksi. Kasvu johtui ennen kaikkea pitkäaikaisesta alkoholin käytöstä aiheutuvien kuolintapausten merkittävästä kasvusta tuona vuonna.

Verotason vaikutus pimeiden markkinoiden toimintaan näkyi sekin poikkeuksellisen selvästi vuoden 2004 jälkeen. Pimeät alkoholimarkkinat ovat kutistuneet veronalennusten ansiosta ja suuren luokan salakuljetus on loppunut Tullin mukaan kokonaan. Kehitys näkyy erityisesti itärajalla. Muutosta kuvaa hyvin myös hallituksen esityksessä oleva tilasto, jossa Tullin vuosina 2005 ja 2006 takavarikoiman alkoholin määrä on pudonnut yli 90 prosenttia veronalennuksia edeltäneestä ajasta. — Pimeiden markkinoiden luonnetta ja toimintakykyä kuvaa toisaalta se, että ammattimainen salakuljetus on siirtynyt

Tullin takavarikkotietojen perusteella samanaikaisesti alkoholista tupakkaan.

Matkustajatuonnin muutoksissa on puolestaan merkittävää se, että vaikka tuonnin kasvu on taittunut vuonna 2006 kahden edellisen vuoden merkittävän kasvun jälkeen, tuonnin määrä on edelleen 60 prosenttia suurempi kuin vuonna 2003. Lisäksi matkustajatuonnin rakenne on muuttunut siten, että huomattavan suuria alkoholimääriä tuovien automatkustajien määrä on kasvanut, kun taas muista matkustajista aiempaa suurempi osa ei tuo juomia lainkaan tullessaan. Tullin mukaan on myös olemassa viitteitä siitä, että alkoholin tuontirajoitusten poistumista käytetään hyväksi taloudellisen hyödyn saamiseksi.

Edellä olevat näkökohdat tukevat valiokunnan mielestä sitä hallituksen esityksessä omaksuttua käsitystä, että alkoholiveropolitiikkaa tulee kehittää pitkäjänteisesti. Alkoholin valmisteveroja voidaan nostaa näistä lähtökohdista osana hallitusohjelman alkoholipoliittisia tavoitteita terveyden edistämiseksi. Hallittu alkoholiveron korotus tekisi myös mahdolliseksi alkoholiveropolitiikan kehittämisen pitkällä aikavälillä, jos se osoittautuu tarpeelliseksi. — Johdonmukaisella ja ennakoitavalla veropolitiikalla on myös signaaliarvoa niin alan elinkeinoelämälle kuin harmaille markkinoille.

Hallituksen korotusesitys

Hallituksen esityksellä on siis edellä kuvattu tilastoidun kulutuksen turvaava tavoite sen ohella, että sillä pyritään vähentämään alkoholin kokonaiskulutusta ja sen myötä alkoholin käyttöön liittyviä haittoja. Esitetty korotus, oluen, viinin ja väli tuotteiden osalta 10 prosenttia ja väkevien alkoholijuomien osalta 15 prosenttia, on pyritty mitoittamaan niin, että se ei johtaisi merkittävässä määrin kotimaisen myynnin korvautumiseen matkustajatuonnilla. Lisäksi tavoitteena on se, että veronkorotuksista seuraavat myönteiset vaikutukset tilastoituun kulutukseen olisivat suuremmat kuin matkustajatuonnin kasvun aiheuttamat haitat.

Esitetyt veronkorotukset vastaavat keskimäärin viidennestä vuoden 2004 alennuksesta.

Niiden arvioidaan nostavan oluen ja viinin vähittäismyyntihintoja noin 3,5 prosenttia, väli- tuotteiden hintoja noin kuusi prosenttia ja väkevien noin 10,5 prosenttia eli kolminkertaisesti miedomprien juomien hinnannousuun verrattuna. Hinta-arvioissa on oletettu, että veronkorotukset siirtyvät täysimääräisesti kuluttajahintoihin. Euro- ja senttimääräiset muutokset riippuvat puolestaan juomatyypistä, alkoholipitoisuudesta ja pakkauskooosta. — Alkoholiverotuotteen odotetaan kasvavan noin 40 miljoonaa euroa vuodessa.

Veronkorotusten painotusta perustellaan sillä, että väkevien alkoholijuomien erityiset riskitekijät liittyvät vahvaan ja nopeaan humalatiltaan. Muita juomaryhmiä korkeampaa korotusta on pidetty tarpeellisenä, jotta väkevien alkoholijuomien tilastoitua kulutusta saataisiin vähennetyksi.

Esitys muuttaisi siis nykyistä verorakennetta ja juomaryhmien välisiä suhteellisia hintaeroja. Tämä saattaa muuttaa myös alkoholijuomien kulutusrakennetta, joskaan muutoksia ei ole helppo ennakoida tarkasti. Hallituksen esityksessä on todettu tältä osin avoimesti, että veromuutoksen vaikutukset ovat valitussa vaihtoehdossa heikommin hallittavissa ja ennustettavissa kuin vaihtoehtoisessa mallissa, jossa korotus olisi tehty prosentuaalisesti samansuuruisena kaikissa juomaryhmissä. Molemmat vaihtoehdot johtaisivat arvioiden mukaan sinänsä samansuuruiseen kokonaiskulutuksen alenemaan, 2,5 prosenttiin. Esityksessä on mainittu nyt erityisenä uhkana väkevien alkoholijuomien matkustajatuonnin vilkastuminen ja salakuljetuksen lisääntyminen. Tullin näkemys asiasta on samanlainen.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunto

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on ehdottanut lausunnossaan, että alkoholiveroa korotettaisiin kaikissa juomaryhmissä enemmän kuin hallitus esittää. Tämä tosin lisäisi valiokunnan arvion mukaan riskiä siitä, että alkoholin tuonti ulkomailta kasvaisi, mutta veroja tulisi nostaa riskistä huolimatta.

Näkemystä perustellaan ensinnäkin sillä, että alkoholihaitat ovat suorassa suhteessa kulutuksen määrään ja että alkoholin kulutus on ollut kasvujohteista myös tänä vuonna. Lisäksi terveydellisten haittojen kokonaiskuva on muuttunut kulutustottumusten vuoksi niin, että kroonisten alkoholihaittojen osuus on noussut olennaisesti. Samalla vahvasta humalatilasta aiheutuvat perinteiset haitat eivät ole kuitenkaan vähentyneet. Alkoholin yhteiskunnalle aiheuttamien välittömien vuotuisten kustannusten arvioidaan olevan kaikkiaan lähes miljardi euroa.

Valiokunta arvioi, ettei hallituksen esittämällä veronkorotuksilla voida vaikuttaa juurikaan alkoholipoliittisten tavoitteiden toteutumiseen. Vuonna 2003 hyväksytyn ja nykyisen hallituksen jatkaman alkoholiohjelman tavoitteena on vähentää merkittävästi alkoholin lasten ja perheiden hyvinvoinnille aiheuttamia haittoja ja vähentää alkoholijuomien riskikäyttöä. Yleisenä tavoitteena on kääntää alkoholin kokonaiskulutus laskuun. Nämä tavoitteet edellyttäisivät sosiaali- ja terveysvaliokunnan mukaan nyt ennakoituja huomattavasti suurempia muutoksia alkoholin hinnassa ja saatavuudessa. Valiokunnan mielestä alkoholin hinta on edelleen tehokain keino vaikuttaa alkoholin kulutukseen ja haittoihin sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden tarpeeseen. Sen tulisi nousta kuitenkin vähintään 20 prosenttia, jotta sillä olisi vaikutusta kulutuksen määrään.

Valiokunta on kiinnittänyt lisäksi huomiota siihen, että hallituksen esittämät veronkorotukset saattavat johtaa myös siihen, että mietojen juomien ja erityisesti oluiden hinta laskee vuodenvaihteeseen niin ikään ajoittuvien juomapakkausten valmisteveromuutosten vuoksi. Lisäksi väkevien alkoholijuomien suhteellisesti muita suurempi korotus voi aiheuttaa siirtymää väkevistä juomista erityisesti olueeseen, jolloin väkeviin kohdistuva veronkorotus ei alentaisi kulutusta toivotulla tavalla.

Valiokunnan mielestä on tärkeää varmistaa verotuksen avulla, ettei alkoholin reaalihintaa jätäkään suhteellisesti jälkeen yleisestä hintatason noususta. Nyt alkoholijuomien reaali hinnat ovat alhaisimmillaan tällä vuosituhannella. Veron-

korotuksia tulisi jatkaa joka tapauksessa vielä tällä vaalikaudella.

Veronkorotusten lisäksi tarvitaan myös muita yhdensuuntaisia, kulutusta hillitseviä toimia. Tämä koskee niin alkoholin mainontaa, myyntiä kuin anniskelurajoitusten valvontaakin. Toimenpiteet tulisi niin ikään ulottaa myös alkoholin vähittäismyyntiä ja anniskelua harjoittavien omavalvontaan. Tämä vastuu korostuu valiokunnan mielestä, koska elintarvikeliikkeet ovat tällä hetkellä suurin alkoholin myyntikanava. Niiden osuus myydyistä alkoholista on lähes 43 prosenttia, kun Alkon myymälöiden osuus on vajaat 42 prosenttia ja anniskelun hieman yli 15 prosenttia.

Valiokunta on todennut lopuksi, että alkoholiverotusta koskevat esitykset tulee valmistella jatkossa aiempaa kiinteämmässä yhteistyössä valtiovarainministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön kesken.

Valtiovarainvaliokunnan kanta

Edellä yleisessä osassa on todettu ne erisuuntaiset herkkyystekijät, jotka vaikuttavat alkoholiverotusta koskevaan käytännön päätöksentekoon ja joiden yhteisvaikutus tulisi kyetä arvioimaan mahdollisimman luotettavasti etukäteen. Näin kehitystä voidaan ohjata haluttuun suuntaan ilman hallitsemattomia sivuvaikutuksia.

Veronkorotuksilla ei siis voida yksin vaikuttaa siihen, millaiseksi alkoholiolot maassamme vakiintuvat. Ehdotettuja veronkorotuksia korkeammat verotasot eivät siis myöskään takaa sellaista myönteistä kansanterveydellistä kehitystä, jota sosiaali- ja terveysvaliokunta tavoittelee. Hallituksen esityksessä on päinvastoin esitetty avoimesti ne riskitekijät, jotka liittyvät väkevien alkoholijuomien muita korkeampaan veronkorotukseen. Myös Tulli on todennut, että esitys tulee tällaisenaankin lisäämään painetta niin laittomaan kuin harmaaseenkin tuontiin, koska verojen määrällä on selvä vaikutus laittomien markkinoiden kokoon ja matkustajatuonnin määrään. Tullin mukaan on pelättävissä, että veronkorotus houkuttelee järjestäytyntä rikol-

lisuutta ottamaan alkoholin takaisin tuotevalikoimaansa savukkeiden rinnalle.

Valiokunta pitää myönteisenä hallituksen tavoitetta pyrkiä alkoholin kokonaiskulutuksen laskuun moninaisin eri toimin. Alkoholiperäiset haitat ovat kiistattomat, ja niistä aiheutuu inhimillisen kärsimyksen lisäksi mittavat vuotuiset menot. Sen vuoksi valiokunnan mielestä on selvää ja tärkeää, että asenteissa ja kulutuskäyttäytymisessä kyetään muuttamaan vallitsevaa suuntaa. Veronkorotuksille ei tule tässä suhteessa kuitenkaan asettaa epärealistisia toiveita, joiden tavoittelussa voidaan pahimmillaan menettää veropohjaa harmaille markkinoille ilman, että alkoholihaitat vähenisivät.

Valiokunta katsoo näistä syistä, etteivät sosiaali- ja terveysvaliokunnan esittämät lisäkorotukset ole perusteltuja tässä vaiheessa. On syytä odottaa mm. sitä lisätietoa, joka on odotettavissa vasta asetetun alkoholiverotuksen kehittämistä selvittävän työryhmän työstä. — Valiokunta tukee sen sijaan kaikkia niitä välittömiä tai pidemmällä aikavälillä tehtäviä toimia, joilla voidaan vaikuttaa alkoholin saatavuuteen tai muutoin kehittää alkoholilolaja. Tarve sellaiseen on sinänsä kiistämätön, ja tavoitteet pitäisi asettaa sen vuoksi kunnianhimoisesti.

Valiokunta käsittelee lopuksi eräitä yksittäisiä kysymyksiä, joiden tarkasteluun on ilmennyt aihetta asiantuntijakuulemisen yhteydessä. Ensimmäinen koskee Suomen ja Ruotsin vertailua vuoden 2003 muutosten alla ja toinen oluen hintaan vaikuttavia tekijöitä vuodenvaihteen jälkeen.

Suomen ja Ruotsin tilanteesta

Valtiovarainministeriö on kiinnittänyt huomiota siihen, että eräät asiantuntijalausunnat ovat olleet epätarkkoja siltä osin kuin niissä vertailaan Suomen ja Ruotsin tilannetta vuonna 2004. Ministeriö korostaa, että Suomi ja Ruotsi eivät olleet tuolloin keskenään vastaavanlaisissa tilanteissa ratkaisuja tehdessään. Ruotsi sai rajoittaa muista jäsenvaltioista tuotavia alkoholijuomia vuoden 2003 loppuun, kuten Suomikin. Ruotsin poikkeusta koskevassa direktiivissä oli säädetty kuitenkin määrät ja ajankohdat sille, miten Ruot-

sin tuli asteittain suurentaa matkustajatuomisia koskevia rajoituksiaan. Suomessa vastaava velvoite koski ainoastaan olutta.

Kiintiöiden asteittainen purku oli nostanut alkoholin kulutusta Ruotsissa, kasvattanut haittoja ja luonut alkoholin harmaat markkinat siis jo ennen vuotta 2004. Ruotsissa vuonna 2004 tehdyillä ratkaisuilla ei ollut siten yhtä suurta merkitystä alkoholimarkkinoille kuin Suomessa.

Maiden välinen kehitys on sinänsä ollut sittemmin erilainen; Ruotsissa alkoholin kokonaiskulutus on kääntynyt laskuun vuosina 2005 ja 2006 ja on noin kahdeksan litraa sataprosenttista alkoholia asukasta kohden vuodessa. Kulutuksen rakenne poikkeaa sekin Suomesta, mutta kielteiseen suuntaan; Ruotsissa tilastoimaton kulutus muodostaa 31 prosenttia kokonaiskulutuksesta, kun vastaava osuus Suomessa on 18 prosenttia. Ruotsin ongelmia ovat runsaan matkustajatuonnin lisäksi alkoholin salakuljetus. Hallituksen esityksessä on arvioitu, että lähes kymmenesosa Ruotsissa kulutetusta alkoholista on salakuljetettu. Suomessa vastaava osuus on noin prosentti.

Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että Suomen ja Ruotsin välisessä vertailussa otetaan nämä eri tekijät huomioon, jotta johtopäätökset eivät olisi liian yksioikoisia.

Oluen hintatekijöistä

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa on esitetty yleisesti, ettei oluen hinta nousisi edes nimellisesti vuodenvaihteessa, koska poistuva juomapakkausten valmistevero kumoaa veronkorotuksen hintavaikutuksen. Lausunnossa on todettu lisäksi, että pakkausveron poisto tulee edistämään merkittävästi ulkomailta tulevaa oluen hintakilpailua ja siten laskemaan oluen hintaa ehkä entisestään. Nämä näkemykset antavat kuitenkin jossain määrin virheellisen kuvan asiasta.

Juomapakkausveron siirtymäajan päättymisen 1.1.2008 koskee ensinnäkin vain osaa oluesta, sillä suurin osa oluesta myydään jo nykyisin verottomina myytävissä pulloissa. Panimoliittoon kuuluvien panimoiden oluesta vain runsas viidennes myytiin tölkeissä vuonna 2006, kun

pulloissa myydyin oluen osuus oli yli 60 prosenttia. Tölkkioleen osuus on suhteessa suurempi päivittäistavarakaupan myynnistä, mutta kokonaistilanteen arvioinnissa yleiskuvalla on merkitystä.

Alan toimijat ovat arvioineet lisäksi julkisuudessa, että kustannukset kierrätysjärjestelmästä, pakkauslinjoista ym. merkitsevät sitä, että tölkkioleen hintaa ei ehkä alenneta, vaikka pakkausvero poistuu. Ylöspäin suuntautuvia hintapaineita aiheuttavat niin ikään energianverojen korotukset sekä raaka-aineiden — ennen kaikkea viljan — hinnannousu ja työvoimakustannusten kasvu. 1.1.2008 voimaan tulevat alkoholilain muutokset rajoittavat myös monipakkausten hinnoittelua, tarjouskampanjointia sekä tarjousmainontaa. Tämä voi hyvinkin merkitä oluen keskihinnan nousua. Lisäksi säädökset alkoholijuomapakkauksiin tulevista pakollisista varoitustarroista korottanevat vähittäismyyntihintoja vuoden 2009 alusta.

Näiden edellä mainittujen muutosten yhteisvaikutusta on vaikea arvioida, ja lopputulos riippuu pitkälti toimijoiden hinnoittelupäätöksistä. Valtiovarainministeriö on pitänyt kuitenkin osaltaan selvänä, että hintapaineita ei ole vain alaspäin. Sen mielestä on hyvin vaikea tehdä johtopäätöstä, että yllämainittujen muutosten yhteisvaikutus on yksiselitteisesti oluen hintaa laskeva. Valiokunta pitää tätä näkemystä perusteltuna.

Ministeriö ei myöskään näe syytä sille, että kansainvälinen kilpailu lisääntyisi merkittävästi Suomen olutmarkkinoilla juomapakkausveron siirtymäajan päätyttyä. Perusteena on ennen muuta se, että suuret kansainväliset panimot toimivat jo nyt Suomen olutmarkkinoilla. Toisaalta pienten erien tuonti ei muutu tähänastista merkittävästi edullisemmaksi, koska juomapakkausverottomuus edellyttää kierrätysjärjestelmään kuulumista. Se puolestaan merkitsee järjestelmän liittymiskustannusten lisäksi sitä, että jokaisessa juomapakkauksessa on tunnistusta varten viivakoodi. Sitä ei voida todennäköisesti liimata pakkaukseen tarralla, vaan se on lisättävä suoraan pullotuksen yhteydessä. Koska kierrätysjärjestelmiä ei ole yhtenäistetty Euroo-

passa, viivakoodin tekeminen vain Suomen markkinoille tuotaviin pakkauksiin on kallista. Alan edustajat ovat arvioineet, ettei pieniä eriä kannata tuoda tänne näistä syistä lainkaan.

Hallituksen oluelle esittämä korotus merkitsee jo sinällään sitä, että Suomen olutvero on jatkossa Euroopan korkein, korkeampi siis kuin esimerkiksi Ruotsissa. Lisäkorotus ei ole siihenkään nähden ongelmaton. Asian arvioinnissa on hyvä ottaa lisäksi huomioon myös se, että oluen myynnin kasvu on kohdistunut viime aikoina kotimaiseen, verolliseen myyntiin ja että oluen tuotannon elinkeinopoliittiset vaikutukset ovat suuria esimerkiksi viineihin nähden, jotka ovat lähinnä tuontitavaraa. Valtiovarainministeriö on korostanut tässäkin yhteydessä sitä, miten herkkää matkustajatuonti on mielikuville Suomen suhteellisesta hintatasosta. Sen vuoksi on vaikea arvioida, missä kohtaa hinnannousu laukaisisi matkustajatuonnin ja salakuljetuksen uudelleen kasvuun.

Seuranta

Valtiovarainministeriö on asettanut vastikään 1.11.2007 työryhmän selvittämään alkoholijuomaverotuksen kehittämistä. Työryhmään kuuluu hallitusryhmien ja ministeriön edustajien lisäksi myös edustus sosiaali- ja terveysministeriöstä. Työryhmän tavoitteena on paitsi kehittää alkoholiverotusta, valmistella tarvittaessa veromuutoksia kuluvan hallituskauden talousarvioesityksiä varten. Työryhmä arvioi myös alkoholiverotuksen nykytilaa sekä nyt esitettyjen veromuutosten vaikutuksia alkoholin kulutukseen, haittoihin ja matkustajatuontiin.

Valiokunta pitää hyvänä sitä, että esityksen vaikutuksia seurataan ehdotetuin tavoin alusta asti. Valiokunta esittää lisäksi lausumaa, jossa edellytetään, että työryhmä seuraa alkoholin reaalihintojen kehitystä ja sen vaikutuksia kulu-

tukseen ja ryhtyy tarvittaessa välittömästi aiheelliseksi osoittautuneisiin toimenpiteisiin.

Samoin on syytä seurata kehitystä lähialueilla, mm. Virossa. Vaikka sen kaavailemat ja osin lykkääntyneet veronkorotukset eivät ole ratkaisevia Suomen kannalta, kaikki verotasoeron kasvua kaventavat päätökset ovat tuettavia ja tervetulleita.

Alkoholin kokonaiskulutukseen vaikuttavat tunnetusti hinta ja saatavuus. Koska alkoholiveroa ei voida käyttää pidäkkeittä hinnanmuodostuksen osana, tulee huomiota kiinnittää enenevästi yleisen asenneilmapiirin muutosten lisäksi alkoholin saatavuuteen liittyviin tekijöihin.

Lakialoitteet

Valiokunta on päätenyt käsittelemiensä lakialoitteiden suhteen kielteiselle kannalle.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella valtiovarainvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana,

että lakialoitteet LA 18/2007 vp ja LA 92/2007 vp hylätään ja

että lisäksi hyväksytään yksi lausuma (Valiokunnan lausumaehdotus).

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että alkoholijuomaverotuksen kehittämistä selvittämään asetettu työryhmä seuraa alkoholin reaalihintojen kehitystä ja kulutusta sekä ryhtyy tarvittaessa välittömästi aiheelliseksi osoittautuneisiin toimenpiteisiin.

VaVM 16/2007 vp — HE 60/2007 vp

Helsingissä 13 päivänä marraskuuta 2007

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Hannes Manninen /kesk	Kirsi Ojansuu /vihr
vpj.	Kari Rajamäki /sd	Heikki A. Ollila /kok
jäs.	Christina Gestrin /r (osittain)	Heli Paasio /sd
	Bjarne Kallis /kd	Markku Rossi /kesk
	Kyösti Karjula /kesk	Minna Sirnö /vas
	Esko Kiviranta /kesk	vjäs. Matti Kauppila /vas
	Jari Koskinen /kok	Miapetra Kumpula-Natri /sd
	Mika Lintilä /kesk	Eero Reijonen /kesk (osittain)
	Olli Nepponen /kok	Jutta Urpilainen /sd
	Tuija Nurmi /kok	Tuula Väättäinen /sd.

Valiokunnan sihteerinä jaostokäsittelyssä on toiminut

valiokuntaneuvos Maarit Pekkanen.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Hallituksen esitys (HE 60/2007 vp) alkoholi-verotuksen kiristämisestä on tervetullut esitys. Sitä ovat monet tahot yhteiskunnan eri aloilla jo kauan peräänkuuluttaneet. Korotusesitys on varsin lievä, kun alkoholin vähittäismyyntihinnat esityksen mukaan nousisivat keskimäärin vain 5,5 prosenttia. Tällaisella korotuksella ei olisi merkittävää vaikutusta kulutukseen, jonka taso on jo Euroopan suurimpia.

Alkoholipolitiikassa Suomi on valinnut aivan toisenlaisen linjan kuin naapurimaamme Ruotsi. Siellä alkoholipolitiikka on enemmän terveyspolitiikkaa kuin finanssipolitiikkaa. Meillä tilanne näyttää olevan täysin päinvastainen.

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota vuonna 2004 tapahtuneen alkoholiveronalennuksen seurauksiin, jotka ovat täysin ristiriidassa valtioneuvoston asettaman tavoitteen kanssa. Sen mukaan: "Tavoitteena on merkittävästi vähentää alkoholin aiheuttamia haittoja lasten ja perheiden hyvinvoinnille sekä

vähentää alkoholijuomien riskikäyttöä ja siitä aiheutuvia haittoja. Lisäksi tavoitteena on alkoholijuomien kokonaiskulutuksen kääntäminen laskuun."

Hallituksen esitys ei tue pyrkimystä edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Saat- taan käydä jopa niin, että oluen hinta laskee, kun niin sanottu tölkkivero poistuu. Tämän seurauk- sena kulutus varsinkin nuorten keskuudessa saattaa nousta odotettua enemmän.

Valiokunta viittaa asiantuntijalausuntoihin ja esittää alkoholiveron korottamista kaikkien juo- maryhmien osalta enemmän kuin hallituksen esityksessä ehdotetaan. Asiantuntijoiden mieles- tä korotuksen tulisi olla kaikkien alkoholijuo- mien osalta vähintään 20 prosentin suuruinen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

*että lakiesitys hyväksytään muutettuna
(Vastalauseen muutosehdotukset).*

Vastalauseen muutosehdotukset**Laki****alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain liitteen muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan alkoholi- ja alkoholijuomaverosta 29 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1471/1994) liite,
sellaisena kuin se on laissa 1298/2003, seuraavasti:

Voimaantulosäännös
(Kuten VaVM)

VEROTAULUKKO

Etyylialkoholipitoisuus tilavuusprosentteina	Tuoteryhmä	Veron määrä
Olut		
— yli 0,5 mutta enintään 2,8	11.	2,03 senttiä senttilitralta etyylialkoholia
— yli 2,8	12.	23,34 senttiä senttilitralta etyylialkoholia
Viinit ja muut käymisteitse valmistetut alkoholijuomat		
— yli 1,2 mutta enintään 2,8	21.	5,45 senttiä litralta valmista alkoholijuomaa
— yli 2,8 mutta enintään 5,5	22.	123,60 senttiä litralta valmista alkoholijuomaa
— yli 5,5 mutta enintään 8	23.	182,40 senttiä litralta valmista alkoholijuomaa
— yli 8 mutta enintään 15	24.	254,40 senttiä litralta valmista alkoholijuomaa
Viinit		
— yli 15 mutta enintään 18	25.	254,40 senttiä litralta valmista alkoholijuomaa
Välituotteet		
— yli 1,2 mutta enintään 15	31.	308,40 senttiä litralta valmista alkoholijuomaa
— yli 15 mutta enintään 22	32.	508,80 senttiä litralta valmista alkoholijuomaa
Etyylialkoholi tullitariffin nimikkeeseen 2208 kuuluvat tuotteet:		
— yli 1,2 mutta enintään 2,8	41.	2,02 senttiä senttilitralta etyylialkoholia
— yli 2,8	45.	33,90 senttiä senttilitralta etyylialkoholia
Muut	46.	33,90 senttiä senttilitralta etyylialkoholia

Helsingissä 13 päivänä marraskuuta 2007

Bjarne Kallis /kd

VASTALAUSE 2

Perustelut

Alkoholin kokonaiskulutus Suomessa on lama-vuosia lukuun ottamatta kasvanut jatkuvasti. Alkoholi on yksi pahimmista kansanterveyttä heikentävistä tekijöistä. Se aiheuttaa vuosittain noin 6 000 henkilön kuoleman. Lisäksi se aiheuttaa työkyvyttömyyttä, muuta sairastavuutta, sosiaalisia ongelmia ja taloudellisia kustannuksia. Alkoholin yhteiskunnalle aiheuttamat välittömät kustannukset arvioidaan olevan vuositasolla noin miljardi euroa.

Hallituksen nyt esittämä alkoholiveron korotus on todettu sosiaali- ja terveysvaliokunnan yksimielisessä lausunnossa (StVL 8/2007 vp) riittämättömäksi suhteessa alkoholipolitiikan tavoitteisiin. Tavoitteena on, tämänkin hallituksen hyväksymän linjauksen mukaisesti, vähentää merkittävästi alkoholin aiheuttamia haittoja lasten ja perheiden hyvinvoinnille sekä ylipääntään vähentää alkoholin riskikäyttöä ja siitä aiheutuvia haittoja. Pyrkimys on saada alkoholi-juomien kokonaiskulutus kääntymään laskuun.

Alkoholin kulutukseen on todettu vaikuttavan hinnalla ja saatavuudella. Nyt hallituksen esitys puuttuu verotuksen kautta myös hintoihin, mutta ei kuitenkaan riittävästi. Eri asiantuntijoiden mukaan alkoholijuomien hinnankorotusten tulisi olla kauttaaltaan vähintään 20 prosenttia, jotta sillä olisi todellisia sosiaali- ja terveyspoliittisia olennaisia vaikutuksia.

Alkoholin kulutuksesta lähes puolet johtuu oluesta (lähinnä III-oluesta) ja lähes neljännes muista miedoista juomista (viinit ym.). Kulutuksen rakenne merkitsee sitä, että nykyään yhä

useammin alkoholisoidutaan miedoilla juomilla ja että ne synnyttävät yhä suuremman osan alkoholin terveyshaitoista. Hallituksen esittämät korotusprosentit väkeviin (15 %) ja mietoihin juomiin (10 %) eivät näitä haittoja vähennä, koska korotusprosentti lasketaan verosta ja veron osuus hinnasta on väkevissä paljon suurempi kuin oluen ja viinin kohdalla. Näin ollen esitetty veronkorotus vaikuttaa hyvin vähän mietojen hintaan. Samalla poistuu juomapakkauusvero, minkä johdosta esim. oluen hinta ei välttämättä käytännössä edes nouse hallituksen esittämien veron korotuksiin.

Alkoholiveron korotuksen myötä valtion verotulot kasvaisivat, koska kulutus laskisi nostoa vähemmän. Alkoholiveronkorotus on aina lisännyt verotuloja. Alkoholiverokertymä on vuodessa noin 1 miljardi euroa. Veron 20 prosentin korotus lisäisi siten verotuloja noin 200 miljoonaa euroa. Kulutuksen laskun jälkeen verotulojen voidaan ennakoida kasvavan noin 50—60 miljoonaa euroa. Matkustajatuonti lisääntyisi jonkin verran, mutta sen taso on niin alhainen, että se leikkaisi vain osan verotulojen kasvusta. Tänä vuonna asukasta kohden lasketusta 10,6 litran kokonaiskulutuksesta tilastoimattoman alkoholin osuus oli alle 18 prosenttia.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiesitys hyväksytään muutettuna (Vastalauseen muutosehdotukset).

Vastalauseen muutosehdotukset

Laki

alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain liitteen muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan alkoholi- ja alkoholijuomaverosta 29 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain
(1471/1994) liite,
sellaisena kuin se on laissa 1298/2003, seuraavasti:

—————
Voimaantulosäännös
(Kuten VaVM)

VEROTAULUKKO

Etyylialkoholipitoisuus tilavuusprosentteina	Tuoteryhmä	Veron määrä
Olut		
— yli 0,5 mutta enintään 2,8	11.	2,03 senttiä senttilitralla etyylialkoholia
— yli 2,8	12.	23,34 senttiä senttilitralla etyylialkoholia
Viinit ja muut käymisteitse valmistetut alkoholijuomat		
— yli 1,2 mutta enintään 2,8	21.	5,45 senttiä litralta valmista alkoholijuomaa
— yli 2,8 mutta enintään 5,5	22.	123,60 senttiä litralta valmista alkoholijuomaa
— yli 5,5 mutta enintään 8	23.	182,40 senttiä litralta valmista alkoholijuomaa
— yli 8 mutta enintään 15	24.	254,40 senttiä litralta valmista alkoholijuomaa
Viinit		
— yli 15 mutta enintään 18	25.	254,40 senttiä litralta valmista alkoholijuomaa
Välituotteet		
— yli 1,2 mutta enintään 15	31.	308,40 senttiä litralta valmista alkoholijuomaa
— yli 15 mutta enintään 22	32.	508,80 senttiä litralta valmista alkoholijuomaa
Etyylialkoholi tullitariffin nimikkeeseen 2208 kuuluvat tuotteet:		
— yli 1,2 mutta enintään 2,8	41.	2,02 senttiä senttilitralla etyylialkoholia
— yli 2,8	45.	33,90 senttiä senttilitralla etyylialkoholia
Muut	46.	33,90 senttiä senttilitralla etyylialkoholia

Helsingissä 13 päivänä marraskuuta 2007

Heli Paasio /sd
Kari Rajamäki /sd
Minna Sirnö /vas
Matti Kauppila /vas

Miapetra Kumpula-Natri /sd
Jutta Urpilainen /sd
Tuula Väättäinen /sd